

Ondersteuning van de aankoop van een porseleinen theeketel van ca. 1772, vervaardigd als opmaat naar de porseleinfabriek te Loosdrecht.

Eind vorig jaar werd op de PAN in Amsterdam een bijzondere porseleinen theeketel van omstreeks 1772 te koop aangeboden. De Stichting Hollands porselein heeft de aankoop hiervan door Kasteel-Museum Sypesteyn ondersteund. Deze theeketel werd weliswaar in Duitsland vervaardigd, maar staat in een directe en bijzondere relatie tot de stichting van de Loosdrechtse porseleinfabriek.

beschrijving

De theeketel is voorzien van een verguld bronzen hengsel met een gelede houten handgreep en is aan twee kanten op de buik veelkleurig beschilderd met bloemen. De tuit is voorzien van een decoratie van gestileerd bladwerk in bietenrood. (afmetingen zonder hengsel h: 14 cm, br: 20,6cm, diam: 14,5 cm). Het porselein en de schildering zijn gaaf, de handgreep is origineel achttiende-eeuws.

De schildering op respectievelijk de tuit en de buik van de ketel lijken niet van dezelfde hand. De bloemendecoratie op de buik van de ketel valt op door de zeer hoge kwaliteit. De ketel is op de bodem voorzien van het leeuwje, waarmee het vroegste Loosdrechts porselein werd gemerkt. Dit merk werd ook aangebracht op porselein, dat in de opmaat naar de stichting van de Loosdrechtse fabriek in Duitsland werd vervaardigd.

het ontstaan van de porseleinfabriek te Loosdrecht

De geschiedenis van de porseleinfabriek in Loosdrecht is een veelzijdig en boeiend verhaal. Dit verhaal gaat over de productie van hoogwaardige kunstnijverheid, maar ook over idealen en bedrog. De fabriek werd door dominee De Mol opgericht om de verarmde bevolking van Loosdrecht hoogwaardige werkgelegenheid en scholing te bieden. De overtuiging dat de mens zijn lot niet gelaten hoefde te dragen, maar dat het aan hemzelf was om dit te verbeteren, kwam voort uit het achttiende-eeuwse Verlichtingsdenken.

Het verhaal van de Loosdrechtse porseleinfabriek wordt alleen in Kasteel-Museum Sypesteyn in extenso verteld. De nu verworven theeketel vertegenwoordigt een fase uit de spannende voorgeschiedenis, een detectiveverhaal waarvan de verschillende stukken als een puzzel in elkaar passen.

het ontstaan van de theeketel en de rol van Gervert

De nu door Sypesteyn verworven theeketel moet zijn ontstaan in de jaren vlak voor de oprichting van de porseleinfabriek. Uit een tekst van De Mol uit 1778 is bekend dat hij aan de 'arcanist' Louis Victor Gervert opdracht gaf om in Schretzheim, Duitsland, proeven te doen, die moesten aangeven of porseleinproductie in Loosdrecht haalbaar was.

In zijn *Memorie*, gericht 'aen de Edele Mogende Heeren, Gecommitteerde Raden van de Staten van Holland en Westfriesland [...] en geschreven om van de Staten een monopolie te krijgen, vermeldt De Mol, dat hij dat hij Gervert opdroeg 'eenige vormen, en proefporcellainen' te vervaardigen, die gemerkt moesten worden met een leeuw. In zijn levensschets zegt Gervert zelf wit porselein uit Höchst en Ansbach te hebben betrokken om dit in Schretzheim voor De Mol te beschilderen. Dit laatste lijkt meer overeen te komen met de werkelijke gang van zaken. De meeste bekende en bewaarde stukken 'proefporselein' werden niet door Gervert zelf in Schretzheim vervaardigd.

De Loosdrechtse dominee De Mol had hiervan wel een idee. Hij zegt hierover in zijn tekst, dat hij op een bepaald moment 'om niet bedrogen te worden' aan Gerverot een recente prent met het portret van zijn leermeester Prof. Willemsen zond, om naar dit voorbeeld een vorm te laten maken.

proefstuk of bedrog

De decoratie op de schenktuit van de nu verworven ketel komt overeen met werk van Gerverot, de schildering op de buik wijkt hiervan af. Gerverot lijkt dus een bestaande al zeer fraai gedecoreerde ketel te hebben voorzien van zijn eigen signatuur in de vorm van de decoratie op de tuit en het Loosdrechts leeuwje op de bodem. Hierna werd de ketel opnieuw in een moffeloven gebakken. De ketel vertegenwoordigt zo waarschijnlijk de fase van het 'bedrog' waarvan De Mol in zijn *Memorie* gewag maakt. Gerverot lijkt dominee De Mol te hebben willen overtuigen met een bijzonder fraai topstuk, dat geen proefporselein was in de zin, zoals De Mol zich dat voorstelde. De door Sypesteyn verworven theeketel zal ondertussen zeker hebben bijgedragen aan de Mols ideeën en verwachtingen van wat in zijn op te richten porseleinfabriek zou kunnen worden geproduceerd.

Rik van Wegen
conservator Sypesteyn